

VELI IKONEN

Jääsken kirja

*Vanhan karjalaispitäjän
viimeisten vuosikymmenien
historiaa*

KUSTANTAJA JÄÄSKI-SÄÄTIÖ

8—10 henkeä yhtäkaa keinumaan. Pääsiäiseksi tavallisesti kiikku kunnostettiin ja heikkoja kohtia vahvistettiin. Kävi kuitenkin kerran niin, että kovassa vauhdissa ollut kiikku hajosi ja kiikkujat saivat hyvän ilmalennon. Joltakin meni siinä ryttäkässä käsi sijoiltaan. Toinen kiikku oli Salohaukalla ja se oli kaksisääriäinen. Siihen mahtui hädin tuskin kaksi henkeä kerrallaan. Näissä kiikkumatilaisuuksissa oli tapana leikkiä piiriä, tai jos oli vaikkapa huuliharpunsoittaja mukana, pistettiin tanssiksi. Tällaista aikaa oli vuosisadan vaihteessa. Kiikut lahosivat ja hävisivät kokonaan vähän ennen ensimmäistä maailmansotaa.

Urheilun alalla olivat ennen vanhaan sirkkapeli ja rillan (pyörän) heitto yleisiä pelejä, myöhemmin tulivat nykyaikaiset urheilulajit. Vanhaan aikaan kuului olleen Mersillan setä-vainaa kuuluisa juoksija, joka kilpaili joskus hevososten kanssa.

Nuorisoseuratyön, urheilun ja kuorolaulun ohella oli myös vähemmän hyviä harrastuksia, joista voi mainita korttipelin. Korttikerho kokoontui kesäisin lauantai-iltoina johonkin sopivaan paikkaan lukemaan neljän kuninkaan raamattua ja sitä tutkittiin yhteen menoon niin kauan, kunnes nälkä ajoi kotiin. Olipa kerran eräs emäntä vienyt voileipiä rakkaalle miehelleen, joka ahkeroi korttikerhossa. Se oli jo rakkauden ja hellyyden osoituksena korkeinta luokkaa.

Hengellinen elämä oli myös saanut jalansijaa paikkakunnalla. Evankelinen nuoriso-osasto toimi paikkakunnalla, ja siitä ei ole muuta kuin hyvää sanottavaa. Johtavana voimana oli mv. Matti Kukkonen Käriniemestä.

Maatalous ja maataloudelliset harrastukset olivat paikkakunnalla samaa luokkaa kuin yleensä muuallakin Jääskessä. Karjanjalostuksen osalta mainittakoon, että oli sekä ISK- että Ay-sonniosuuskunta. Tarkastusyhdistyksiin kuuluivat melkein kaikki. Kun v. 1936 pidettiin Ensossa Jääsken kihlakunnan maatalousnäyttely, oli siellä Kuurmanrannalta suhteellisen runsaasti osanottajia. Oli hevosia, lehmiä, sikoja ja lampaita sekä peltoviljelytuotteita näytteillä.

Arvi Sarviharju:

Kuurmanpohja, Kärättilä ja Lokkarila

Pieni osa Kuurmanpohjan kylästä, joka oli Jääsken runsasväkisimpiä, jäi sodissa nyky-Suomen puolelle ja kuuluu entisennimisenä Joutsenon kuntaan. Käsittelen tässä kotikylääni yhtenä suurena Kuurmanpohjana. Sen kansakoulupiiriin ja samalla yhteiseen kyläkuvaan kuuluivat pääosiltaan myös Kärättilän ja Lokkarilan kylät.

Vuokseen Käriniemessä laskeva Kuurman vesistö mainitaan jo varhaisissa

historiallisissa lähteissä. Kivikauden aikuisia löytöjäkin on näillä rantamilla tehty. Kun Vuoksen vedet olivat korkeimmillaan, oli Kuurman laaksossa yhtenäinen n. 10 km pitkä Kuurmanjärvi. Kiviniemen kannaksen puhkaisu v. 1857 alensi Vuoksen vedenpintaa 3,5 m. Tästä aiheutui Kuurmanjärven lyheneminen 4 km ja jakautuminen kolmeksi matalaksi kaivantojen yhdistämäksi seläksi, Räikkösen-, Verhiön- ja Savolaisenseläksi. Toisinaan suurten kevättulvien aikaan olivat kaikki selät yhtenä järvenä ja aikaansaivat ympäröivien metsien ja mäkien kanssa kauniita näköaloja.

Kuurman vesistön vedet koostuivat laajoilta alueilta Salpausselän rinteiltä tulevista joista ja puroista. Syväuomainen, mutkitteluva Kuurmanjoki halkaisi viljavia peltomaita, joista vesijättömaat olivat erikoisen hedelmällisiä, mustanmullan alueita. Joen latvajuoksulta Humalniemestä saatiin veden rajasta savikerrostumasta »ketriä» l. Imatrankiviä. Nämä mitä moninaisimpiin muotoihin hioutuneet luonnonkivet olivat jo viime vuosisadalla eräiden luonnontutkijain mielenkiinnon kohteina. Niitä myytiin turisteille matkamuuksiksi Imatran kiviä.

Hiirenjoki sai alkunsa Suokumaan järvestä (jota myös kutsuttiin Hiirenjärveksi). Joki oli kirkasvetisempi kuin Kuurmanjoki, ja siinä oli kaksikin koskea. Myllykoskessa oli niin huomattava putous, että sen varteen oli rakennettu vesivoimalla käyvä Hiirenmylly ja raamisaha, Salakkakoski oli metsän keskellä vapaana soliseva pieni koski, joka houkutteli onkimiehiä varsinkin salakan kutuaikana. Kosken äärellä oleva pieni nurmikenttä oli myös usein nuorison romanttinen retkeily- ja kisakohde. Noin puoli kilometriä ennen Kuurmanselkää yhtyi Hiirenjoki Kuurmanjokeen. Kylän vesistöihin kuuluivat vielä erilliset Valkealampi, Hiirenlammet ja Kesäjärvi. Näistä Valkealampi oli erikoisen kirkkaan vetensä ja kalliorantansa vuoksi usein käytetty uintipaikka.

Kuurmanvedet olivat runsaskalaisia. Tämän selitetään johtuneen siitä, että vedenkorkeus kevättulvien aikana kohosi huomattavasti, jolloin kala nousi Vuoksesta käsin näille ruohikkoisille rannoille kutemaan. Rapuja oli vesistöissä myös runsaasti. Ravunpyynti muodostikin pojille ja miksei aikuisillekin huomattavan rahatulon. Ravut myytiin Imatralle valtion- ja Rauhan hotelleihin, missä runsaat matkailijoitten joukot olivat niiden kuluttajia. Moni kylän kukko, kana ja kissa sai heittää henkensä ja olla rapujen syöttinä. Niinpä sitten poikalauma täyttikin jokien rannat pyyntiaikaan, joka alkoi 15. päivänä heinäkuuta. Sitä ennen oli jo hyvissä ajoin serpakot l. haavit kunnostettu. Muutamissa taloissa ei tähän poikien touhuun suhtauduttu oikein suopeasti, koska vielä tekemättömät rantaheinikot pyrkivät tallautumaan. Erikoisesti meillä Lemmetyn pojilla oli yhteenottoja Kalle-Papan, Kalle Puhakan, kanssa. Kalle oli itse kokonaan kalastukselle ja ravustukselle antautunut talon vanha isäntä. Meidän pikaiseen pakomatkaamme yhteensattumat päättyivät, kun pappa alkoi seiväs kädessä meitä lennättää. Mutta kun rauha taas palasi

rannalle, Kallen lykkiessä venettään seipäällä sauvoen ja kielenpään työntyessä joka työnnön jälkeen ulos suupielestä jatkoimme me täysin luvallista touhuamme, varoen kuitenkin menemästä Kalle-Papan puoleiselle rannalle.

Asutuksen alkuvaiheet Kuurmanpohjassa peittyvät historian hämärään. Ensimmäinen kirjallinen tieto on v:n 1543 maakirja, jossa mainitaan 6 täysverotaloa, joiden haltijoina esiintyy nimiä Lemmityinen (Lemetti), Seppä, Lukkarinen ja Suikkanen. Kärättilässä 2 täysveroa, omistajina Kärätti ja Karhi.

On luonnollista, että näin suuri asutusryhmä ei ole voinut syntyä hetkessä. Asutus levisi Kuurmanpohjaan samaan aikaan kun vakinainen asutus muualakin Karjalassa sai alkunsa. Vanhojen kantatilojen talouskeskukset näyttävät sijoittuneen mäkien rinteille vesistöjen varsilla. Tällaisia kantatiloja olivat Hosmäki, Pullero, Lemmetynmäki, Hatakanmäki, Monnonmäki, Hiir-Salakka ja Räikkänenmäki. Jääsken kihlakunnan historian I osassa seurataan näiden tilojen ja niiden omistajien vaiheita, Lemmetyn tilan kohdalta jo 1500-luvulta lähtien.

Rauhattomat olot valtakuntien raja-alueella, johon Kuurmanpohjakin on kuulunut vuosisatojen ajan, verottivat niin väestöä kuin omaisuuttakin siinä määrin, ettei asutus päässyt tihentymään ennenkuin vasta pitemmän rauhanjakson tultua Suomen sodan 1808—1809 jälkeen. Lemmetyn vanhasta kokovero- l. manttaalisuurtilasta oli viimeisiin sotiin saakka muodostunut suvun kesken toimitettujen jakojen kautta kaikkiaan 10 tilaa. Sama lienee ollut laita muidenkin kylän kantatalojen kohdalla, koska kylässä ei viime vaiheessa varsinaisia suurtiloja ollut lainkaan.

Isojaon aikaisen Lemmetyn isännän usko suurtilan kannattavuuteen lieinee niissä oloissa ollut horjuva. Perinnäistiedon mukaan oli jakoa toimittava insinööri kysynyt kuvakielellä: »Haluaako Lemmetty janoista juottaa?» Tämä olisi käytännössä merkinnyt sitä, että lahjuksen antamisella insinöörille olisi Lemmetyn tilan raja vedetty jokeen Humalniemessä ja näin olisi 100 ha maata tullut lisäksi tilaan. Tätä ei Lemmetty tahtonut, koska verot olisivat entisestään suurentuneet.

Toinenkin huvittava perimätieto tulkoon kerrotuksi. Lemmetyn ratsutilalle kuninkaan antama ja allekirjoittama verovapauskirja oli päässyt talven tuiskuissa kastumaan. Saadakseen tärkeän paperin kuivaksi ryhtyi Lemmetyn isäntä sitä kotikalliolla kevätauringon paisteessa kuivattamaan ja asettui itse viereen lepäämään. Siinä kuitenkin suloisessa lämmössä uneen raukesi. Kaiteellinen naapuri oli touhua seurailut ja isännän nukkuessa varastanut paperin sekä polttanut sen.

Uuden ajan murtautuminen läpi vuosisataisten perinteiden ei käynyt aina hankauksitta. — Kävi kuten tavallista, että vanhat ukot vastustivat nuorten »hullutuksia». Uudistusten kokeilijoina ja esitaistelijoina vanhoillisuutta vastaan voinen nimetä Kuurmanpohjasta pari henkilöä. Juhana Akkanen (Kuis-

man Juhana) meni kotivävyksi naapuriin Lemmetyn mäelle Kuisman tilalle. Ryhtyi kohta isännäksi tultuaan uusia kokeilemaan. Salaojitti rinnepellot, sisusti navetan parsinavetaksi, kynti niittymaat ja kylvi vanhat pellot heinälle. Tämä kaikki tapahtui jo tämän vuosisadan vaihtuessa. Oli siinä Juhanan appi kerran ihmeissään kysynyt, kun Juhana kesällä viljasalvoja aitassa suurenteli moninkertaiseksi: »Mitä noihin luulet sisälle saavasi?» Tähän Juhana oli vastannut ykskantaa: »Kauroja.» Niin siinä sitten kävi, että syksyllä eivät suurennettutkaan tilat kauruille riittäneet. Tällöin myös kaura puitiin jo talon hevoskiertopuimakoneella.

Lemmetyn vanhan kantatilan nuoremasta polvesta oli Juho Vederhorn myös uudistusten mies. Hänen aikanaan tehtiin Lemmetyn Harjun tilalla huomattavia uudistuksia, vaikka Juhon isän, Lemmetyn Jurkan (Yrjön) vastustus uudistuksia kohtaan ei liene ollut pienimpiä. Tämä Jurkka kun sattui olemaan setäni, niin tunsin hänet periaatteistaan järkähtämättömäksi. Asuimme vielä samaa taloa lapsena ollessani. Muistan, kun veljeni innostui kansakoulussa kasvitarhan hoitoon ja kuokki kasvitarhamaaksi talon päivänpuolella olleen nurmikentän. Siitäkös setä kimpaantui siinä määrin, että turpeet oli käännettävä takaisin, muka siinä hevosen laidun turmeltui . . . Puutarhana maa myöhemmin oli, vastustus vain alussa oli jyrkkä. Serkkuni Juho kuoli kuitenkin nuorena, ja hänen vaikutuksensa uudistusten toimeenpanossa jäi lyhytaikaiseksi.

Hiirenmylly- ja sahalaitos oli vanhimpia yhteisyrityksiä. Se samoin kuin Siljanderin nahkaverstas oli myös perustettu jo 1800-luvulla. Tämä sijaitsi Viipuri—Imatra maantien varressa kylän keskustassa. Lisäksi talossa viljeltiin maata ja pidettiin kauppapuotia. Siljanderin aikana toimi verstaan »puukhollarina» Janne Matilainen (»Siljanterin Janne») ja nahkurina Albin Romo. Nahkurin tupa oli usein kylän isäntien kohtaupaikkana. Siellä kävi työajan päätyttyä juttu juoheaan tapaansa. Siljanderin vanhaa emäntää ensiksi puhuteltiin rouvaksi koko kylässä. Hugo Siljander myi paikan veljekset Siito-selle, ja viimeisenä sen omisti Tuomas Ikonen.

Toiminimi Patjas—Laitinen sahan perustaminen vuoden 1926 paikkeilla Lemmetymäelle oli huomattava tapaus Kuurmanpohjan historiassa. Sahan toiminta alkoi, kun kylä sähköistettiin Imatran voimalaitoksen valmistuttua. Edellä mainitun Juho Akkasen vävy Jussi Laitinen ja aikaisemmin Kuurmanpohjasta Niittyinpään tilan ostanut Juho Patjas olivat sahan perustajina ja toimivat sen johdossa alueluovutukseen saakka. Työtilaisuuksien antajana ja puun hinnan kohottajana oli sahalla kyläkunnalle erittäin suuri merkitys.

Kärättilän seitsemän taloa muodostivat vuonna 1918 koneyhtymän ostamalla lokomobiilin ja puimakoneen. Tämä olikin ensimmäinen konekäyttöinen puimakone koko kylässä. Se kierteli puimassa talosta taloon, ja sen työtä ihmetellen seurattiin. Myöhemmin sama yhtymä hankki myös raamisahan, jossa toimitettiin vuokrasahausta ja vähän vientisahaustakin. Koneellinen

puinti levisikin nopeasti, useita puimayhtymiä muodostui, ja monet yksityisetkin hankkivat puintikaluston. Alkuun olivat voimakoneina öljymoottorit ja myöhemmin sähköjen tultua sähkömoottorit.

Kierto- ja rippikoulu olivat ainoat opinahjot, joista Kuurmanpohjan nuoriso sai koulusivistyksensä vielä viime vuosisadalla. Tosin muutamat saivat käydä jo kirkolla pitäjän ensimmäisessä, Niemen kansakoulussa. Kuurmanpohjan kansakoulu kuului kahdeksan koulun sarjaan, joista kuntakokous teki samanaikaisesti perustamispäätöksen.

Ajan tavan mukaan muodostui koulu monien vapaiden sivistysharrastusten keskuksiksi kyläkunnassa. Kuoro toimi ajoittain myös opettajien Aura Vilkkaan (myöh. Immonen) ja Iida Savolaisen johtaessa. Koululla järjestettiin monet isänmaalliset ja hengelliset juhlat vuosittain. Kotikasvatusyhdistyksen järjestämät kodin päivät ja jokakeväiset äitienpäivät kokosivat kyläläisiä luokkahuoneiden täydeltä.

Kirkkokuoro piti myös jokaviikkoiset harjoituksensa koululla monen vuoden aikana. Tätä kuoroa kävi uskollisesti harjoittamassa kanttori Toivo Räikkönen. Kuoro teki mm. reki- ja autoretkiä naapurikyliin ja julkaisi omaa lehteä. Kanttorilla oli tällaisia kyläkuoroja useampia ja kun ne kokoontuivat kirkkoon juhlapäivinä yhdessä laulamaan, kajahti temppeleltä valtavasta laulusta. Myöhemmin oli kuoron johtajana opettaja Edvin Salmi, jolloin kuoro toimi myös perustetun rukoushuoneen kuorona.

Koululla kokoontui myös opintokerho. Kotikasvatusyhdistys oli tämän kerhoharrastuksen herättäjänä. Muistan itse olleeni mukana, jolloin neljästä kirjasta suoritettiin keväisin viralliset tutkinnot.

Kun kansanopistoissa ja maamieskouluissa opintojaan jatkaneet kylän nuoret palasivat kotiinsa, saivat hyvät harrastukset aina uutta virikettä. Parina talvena toimi eräänlainen vapaa kerhomuoto kokoontuen vuoronperään eri taloissa. Asiaan oli suuri innostus. Tuvat täyttyivät kerta kerran jälkeen. Ohjelma suunniteltiin aina edellisellä kerralla. Alustuksen pitäjä ja aihe määrättiin ja keskustelulle puheenjohtaja. Laulu ja leikki saivat myös sijansa. Tähän aikaan olivat kerhotyön innoittajina Elsa Hanski ja Toivo Vederhorn (Sarviharju).

Nuorisoseuratoimintaa oli myöskin Kuurmanpohjassa sen alkuaikoina, vaikka ei se muodostunutkaan pitkäaikaiseksi. Suuria, Hosmäellä järjestettyjä nuorisoseuran kesäjuhlia, joihin torvisoittokuntakin oli tuotu Ensosta, muistelevat vanhat kyläläiset vielä.

Nuorison vapaina kokoontumispaikkoina olivat kesäiseen aikaan Hakamäen tasainen kallio Lemmetynmäellä ja Hatakanmäki, joissa molemmissa oli »säärikiikku». Kylän pojat aina pääsiäiseksi kunnostivat nämä kiikut ja juhannuksena oli Hakamäellä kokkojuhla, jossa oli nuorten piirileikkejä. — Urheilusta, samoin kuin kylän hengellisestä toiminnasta, järjestöistä ym. omissa luvuissaan.

Usein on myös ollut varjoja Kuurmanpohjan kyläelämässä. Sen asukkaat ovat saaneet vuosisatojen aikana kärsiä rajan kiroista. Ensimmäistä maailmansotaa edeltänyt satavuotiskausi oli kuitenkin rauhan aikaa. Tämä rauha kylässä rikkoutui kun elokuussa 1914 alkoivat Viipurista lähteneet pakolaiset täyttää kylän tiet ja talot. Huhu näet kertoi, että saksalaiset alkoivat nousta maihin Viipurissa. Ihmiset palasivat kuitenkin pian koteihinsa, kun mereltä ei mitään kuulunut.

Uusi levoton kausi alkoi syksyllä 1915, kun venäläistä sotaväkeä tuli kylään ja pani alulle linnoitus- eli patterityöt. Siviiliväki otettiin töihin paikkakunnalta ja paljon muualtakin tulleista. Majoitus järjestettiin taloihin. Työstä maksettiin hyvin ja rahaa alkoi liikkua runsaasti. Työn johto ja valvonta lienee ollut heikko, koska keinottelu työmailla oli yleistä. Palkkalistoille solutettiin »mustia» miehiä ja rahat jaettiin kirjurin ja keinottelijoiden kesken. Lain ja hyvien tapojen kunnioitus alkoi horjua. Kahden puolen jokilaaksoa, Fortsan ja Sykerön kallioihin ehtivät hakata ammus- ja räjähdysainesuojat, pellolle jokivarteen juoksuhaudat ja miehistösuojat. Maakaivantoja tehtiin. Lähiseutujen metsiä raiskattiin. Puun otto oli tolkutonta, rinnankorkuisten kantojen jäädessä metsään. Tyytymättömyys metsien omistajissa oli oikeutettua. Tämä touhu ei kestänyt kuitenkaan kauan. Vallankumouksen puhjettua Venäjällä patterityöt päättyivät. Keskenäiset työt rappeutuivat pian, ja irti saatava puutavara myytiin huutokaupalla. Myöhemmin Suomen valtio maksoi myös jotakin korvausta maanomistajille.

Uusia varjoja alkoi kuitenkin ilmaantua. Vuoden 1917 kevättalvi meni vallankumoushumussa. Patterityöväki ja eräät kyläläisetkin kantoivat punaisia nauhoja ja ruusukkeita rinnoissaan. Keisarin kuvan veti johtokunta alas koulun seinältä.

Syksy samana vuonna oli jo levotonta; vaikka itsenäisyys oli saavutettu, alkoivat sisäiset riitaisuudet. Kuurmanpohjan kantaväestö ei ollut kiihkoisa puoleen eikä toiseen, mutta Ylävuoksen teollisuusalueiden läheisyys ja sieltä käsin toimitettu kiihotus sai levottomuutta aikaan. Muistan miten koulutunnin aikana tuli lähetystö vaatimaan lakon johdosta koulutyön lopettamista. Vaikka kylässä ei sanottavia järjestyshäiriöitä sattunutkaan, katsoivat kylän miehet kuitenkin tarpeelliseksi asettaa pimeään aikaan yövahteja.

Veljessota lopetti sitten Kuurmanpohjassakin tavalliset rauhan toimet neljän kuukauden ajaksi. Muistan tapauksen jolloin miehet hälytettiin kylän rajoja puolustamaan, kun kapinalliset venäläisen sotaväen kera lähestyivät Viipurista käsin tarkoituksenaan marssia Ensoon ja Imatralle. Koulumme käsityönopettaja tuli ilmoittamaan, että lapset voisi päästää vaikka koteihinsa ja samalla huomautti, että suurempien poikien suksia voidaan tarvita aikuisten käyttöön, ettei tarvitse etsiä jos ne pihalta häviävät.

Rintama muodostui koko talveksi Hiirenjoen molemmin puolin. Pari kertaa meidät lapset ja vanhuksat evakuoitiin Vuoksen toiselle puolelle.

Kun rintamat vakiintuivat, palasimme takaisin. Varsinainen kylä, Hiiren taloja lukuunottamatta, ei sodasta vaurioitunut, vaikka harvakseltaan tykistötulen alaisena olikin. Huhtikuussa kylä vapautui ja toukotöihin päästiin hyvissä ajoin, kun miehistäkin suurin osa palasi rintamalta — toiset palasivat ja toiset eivät palanneet. Sota vaatii aina uhriensa.

Sodan jäljet umpeutuivat vuosien vierieessä rintama-alueilla. Samoin myöskin ihmisten mieliin lyödyt kirvelevät haavat.

Sota-aika ja sen jälkeen tapahtunut ihmisten suurempi liikkuminen vaikutti maalaiskylässäkin eräitä ikäviä ilmiöitä. Ennen julkisiin rikoksiin eksyneitä ja alkoholin orjiksi joutuneita säälien ja arvostellen mainittiin, jopa pilkkalaulujakin tällaisista sepitettiin. Patterityö ja sota-aika löysäsi asenteita. Alkoholin käyttö lisääntyi huolestuttavasti. Nuorison huvitilaisuuksissa, varsinkin tanssihässä, joihin kuokkavieraitakin runsaasti kokoontui, oli alkoholin käyttö varsin runsasta. Vastapainona näille ilmiöille oli kuitenkin vireä nuorison valistustyö hengellinen ja muu seuratoiminta. Varsinaisia raittiusjuhliakin järjestettiin ja Kodin Päivillä oli usein raittiuskysymys vakavasti esillä.

Laatiessani näitä muistelmia lapsuuteni ja nuoruuteni kotikylästä olen ollut tietoinen niiden vajavaisuudesta. Ei myöskään ole syytä käsitellä eräitä kansalaissotaan liittyvien tapausten yksityiskohtia, joitten muiston aika toivottavasti hävittää. Ihmisen muisti kun on aina vajavainen, on varmasti paljon kertomisen arvoista jäänyt pois. Ei ole ollut riittävästi aikaa monien kuurmanpohjalaisten haastatteluun ja arkistojen tutkimiseen. Kaikkihan olemme hajalle lyötyinä isänmaan eri kulmille. Mieluisasti on ajatus kuitenkin viivähtänyt kaikessa mikä kuuluu kotikylän kuvaan.

K ä r ä t t i l ä n k y l ä n t a l o t

Jurva (vanha isäntä Matti Jurva, ilmojen ennustaja), Härkönen (viim. omist. Emil Härkönen), Wallenius (seppä Juho Wallenius), Siko-oja (Heikki Luukkonen), Hosmäen-Puhakka (Tuomas Puhakka), Hosmäki (velj. Mikko, Antti ja Paavo Henttonen), Jus-Puhakka (Juho Puhakan perustama asuntotila), Pullero (Matti ja Juho Hatakan perill.), Rasilainen (Juho ja Anna-Mari Rasilainen) ja Turtia (Matti ja Anna Turtia).

K u u r m a n p o h j a n k y l ä n t a l o t

Lemmetty (Mauno) oli Lemmetyn suurtilan kantatila, omistajat Tuomas ja Katri (o.s. Monto-Vederhorn-Lemmetty) Henttonen. Lemmetystä oli erotettu seuraavat talot: Yrjölä (omist. velj. Antti, Juho ja Matti Vepsä), Marttila (Matti, Juho ja Antti Patjas. Juho monivuotinen pitäjän kyntö-

mestari ja II palk. vältäkunnan mest.kilpailuissa), Kuisma (Jussi ja Iida Laitinen), Juni (Antti ja Eeva-Maria Piepponen), Seppä (velj. Antti, Erik ja Tuomas Vederhorn. Tila oli jaettu jo ennen sotia veljesten kesken. Erik toimi seppänä ja pyhäkoulun opettajana), Saviharju (Paavo ja Laina, o.s. Vederhorn, Henttonen), Harju (Eino ja Aune Harju, ent. Vederhorn-Lemmetty. Tila oli alkuaan Lemmetyn tilalle kuuluva ratsumiehen asuintalo), Hirsimäki (Tuomas ja Eva Ikävalko), Tyynelä (Antti ja Anni Akkasen perill.), Kangasharju (Antti ja Maria Hanski), Hakaharju (Matti ja Amalia Akkanen), Hiekkaharju (Juho ja Iida, o.s. Hanski, Salakka), Nikkari (Tuomas ja Eeva, o.s. Vederhorn, Rautio), Hakamäki (Juho ja Aino Rautio) Kaplas (Antti Vepsän perik.) ja Liukmäki (Lyydia Salakka, August Salakan leski).

Muut kylän talot olivat Antti ja Miina Hallikkaan mökki, Hakala (Aliina Lappalainen), Ukko-Kaplas (Juho Kaplas), Tauru (Juho ja Antti Räikkönen), Hatakan mäki (Antti ja Hilja Hatakka), Niittyipää (Juho ja Aino Patjas), Nenonen (Juho ja Helmi Nenonen), Jussila («Juslan Saara», leski ja hänen tyttärensä Maria Koivisto), Haikara (velj. Tuomas, Aukust ja Iivari Salakka), Pelli (Ilmari ja Martta Tanskanen), Suikkari (Juho ja Olga Lallo), Junna (Aadam ja Iida Virolainen), Maalin mökki (Smaallin perik.), Uiton Mökki kauniilla paikalla yksinäisen lammien rannalla, Juosepin mökki (Jooseppi ja Vappu Hallikas), Poro (Matti ja Juho Vertanen), Osuuskauppa (Jääsken Osuuskaupan Kuurmanpohjan myymälä), Vortsa (Juho Monto, kävi vuorotyössä Ensossa ja hoiti tilaansa hyvin), Puusteli (velj. Matti, Tuomas ja Simo Hallikas), Siljander (Tuomas ja Iida Ikonen), Malan mökki (Malakias Smaalli), Romon mökki (Albin ja Anna-Maria Romo), Hakalan Salotupa (Täällä asui aikanaan tunnettu työväen järjestömiehen Pekka Rännäli) Kylmoja (leski Helena Papinniemi lapsineen), »Nikun Ville» (Ville ja Linda Salakka. Tästä talosta on alkuisin Monnon suku, johon kuuluva professori Aleksanteri Monto kohosi Amerikassa opintiellä), Paakki (Jussi, Ilmari ja Eino Paakki), Repanotko (Matti ja Jussi Komi), Tassia (Ville ja Tuomas Tassia), Leistomäki (Jussi ja Aura Papinniemi), Papinniemi (Sipi Papinniemi), Penkere (Juho Papinniemi), Saarenoja (Tahvo Lindblad), Saarenpelto (Tilan pitempiaikainen omistaja oli T. J. Virolainen ja viimeksi kauppias Karttunen. Tilan rakennukset paloivat 1935), Koivusen mökki (suutari Juho Koivunen), Hyrkäs (Heikki ja Leena Hyrkäs. Leena toimi kylän ompelijana) Termäki (Antti Luukkonen. Antti oli kirvesmies ja hänen poikansa Iivari puuseppä), Sillankorva (Erik ja Maria Luukkonen. Marian jäätyä leskeksi hän möi paikan ja rakensi asunnon Termäelle), Yrjö Kaplas (Sulo Kaplas), Kopperi (Talon osti Kopperilta rautatien asemamies Juho Kurki, hänen jälkeensä omistajina Erkki ja Pekka Kurki. Tilalla harjoitettiin mehiläishoitoa), Hatakka (Mikko Haukka), Jäppinen (Antti ja Aina Monto), Suomalainen (Antti ja Irma Suomalainen), Koisilta (Paavo Ikävalko), Jalarmon asunto-

tila, Rossin tila, Oksasen asuntotila, Kallionpää I (Matti Monto), Kallionpää II (Pekka Monto), Suurmäki («Suuremää Simo». Simo oli taitava metsästäjä ja »suonenlyöjä»), Kässäri (Matti Jyrkinen), Nupponen (Matti Nupponen), Hiiren mylly, Villanen (Aabram Luukkonen. Luukkosen apen isä, Villanen, oli kunnostautunut karhun kaatajana), Rasilainen I (Antti ja Lempi Rasilainen), Rasilainen II (Arvo Rasilainen), Puhakka (Arvi Puhakka). Vanha-Rasilainen (Aadam Virolainen. Tämä talo oli pankinjohdajan, toimittaja Toivo Rasilaisen syntymäkoti), Hiirsalakka (Jaakko ja Liisa Kymäläinen. Tila kuuluu vanhimpiin historiassa mainittuihin kanta-tiloihin), Kukkonen (Heikki Kukkonen), Harjula (Matti Salakka), ja Saunalahti (omistaja Hiirsalakka).

Lokkarilan kylän talot

Keskinen I (Rissanen), Keskinen II (velj. Keskinen), Puhakka (Antti Puhakka), Hämäläinen (P. Hämäläinen), Skyttä (Tuomas Ikävalko), Räikkönen (Matti ja Maria Räikkönen), Ikävalko I (Tuomas Ikävalko), Ikävalko II (Matti ja Iida Ikävalko), Hatakka (Juho ja Katri Hatakka) sekä Kalle Puhakka (omistaja Juho Puhakka).

Toivo Ikonen:

Rouhiala

Rouhialan nimi on tutkimusten mukaan esihistoriallista alkuperää eli siis Pähkinäsaaren rauhaa edeltäneeltä kaudelta ja johtuu sukunimestä Rouhiainen. Tämä sukunimi on ollut tunnettu Jääsken kihlakunnan koko historiallisen ajan ja Rouhialaisia asui Rouhialassakin aina Karjalan viime luovutukseen saakka.

Rouhiala sijaitsee Jääsken pitäjässä Vuoksen läntisellä rannalla siinä, missä Vuoksi mutkittelee muodostaen itäiselle puolelle Aholan niemen ja läntiselle rannalle Rouhialan niemen. Rouhiala ulottuu pituussuunnassa niemestä länteen n. 10 kilometrin pituisena aina Joutsenon rajaan asti. Kylä on leveimmältä kohdaltaan n. 3 km leveä. Sen pohjoispuolella on Kiurula, jonka nimi on myös esihistoriallista alkuperää ja eteläpuolella Hämälälä, mikä nimi Voionmaan mukaan viittaa ikivanhaan hämäläisten kulkupaikkaan tai heidän eränkäynti- tai asutusalueeseensa. Maakirjan mukaan on Rouhialassa asunutkin v. 1546 Olli Hämäläinen -niminen henkilö.

Tilusjako Rouhialassa on toimitettu jollain tavoin omituisesti. Talot ja niiden viljelykset keskittyivät pääasiassa kylän poikki Jääsken kirkolta Imat-